

**ZAHRIDDIN MUHAMMAD BOBUR HARBIY
BOSHQARUVIDAGI PSIXOLOGIK OMILLARI**

Baubekov Urazali Mamasaliyevich

*Jamoat xavfsizligi universiteti
magistratura tinglovchisi, mayor*

Annotatsiya. Mazkur maqolada buyuk sarkarda va davlat arbobi **Zahiriddin Muhammad Boburning harbiy boshqaruvdagi psixologik omillari** tahlil etiladi. Bobur shaxsining ruhiy barqarorligi, liderlik fazilatlari, jangovar vaziyatlarda hissiy boshqaruv qobiliyati va askarlar ruhiyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatish mahorati ilmiy jihatdan o'rganiladi. Tadqiqotda Boburning "Boburnoma" asaridagi harbiy lavhalar, tarixiy manbalar va zamonaviy harbiy psixologiya yondashuvlari asosida tahliliy fikrlar berilgan.

Shuningdek, maqolada harbiy rahbar shaxsining psixologik tayyorgarligi, strategik fikrlashi, stress holatlarida qaror qabul qilish qobiliyati hamda jamoani ruhlantirish omillari Bobur faoliyati misolida yoritiladi. Boburning insonparvarlik, adolat, fidoyilik va vatanparvarlik tamoyillari zamonaviy harbiy rahbarlar uchun dolzarb psixologik model sifatida ko'riladi.

Ushbu tadqiqot bugungi kunda harbiy xizmatchilarning ruhiy tayyorgarligini oshirish, ularning boshqaruv madaniyatini rivojlantirish hamda milliy tariximizdan ilhomlanib, psixologik barqarorlikni mustahkamlashda muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: Zahiriddin Muhammad Bobur, harbiy boshqaruv, psixologik omillar, liderlik, ruhiy barqarorlik, emotsional intellekt, strategik fikrlash, harbiy psixologiya, motivatsiya, vatanparvarlik.

Аннотация. В данной статье анализируются **психологические факторы в военном управлении Захириддина Мухаммада Бабура**, выдающегося полководца и государственного деятеля. Рассматриваются его психологическая устойчивость, лидерские качества, эмоциональный

интеллект и способность управлять моральным состоянием войска в боевых условиях.

Исследование основано на анализе произведения «Бабур-наме», исторических источников и современных подходов военной психологии. Особое внимание уделено вопросам психологической подготовки военачальника, стратегического мышления, принятия решений в стрессовых ситуациях и мотивации подчинённых. Человечность, справедливость, преданность и патриотизм Бабура рассматриваются как актуальная психологическая модель для современных военных лидеров. Результаты исследования имеют теоретическое и практическое значение для повышения психологической готовности военнослужащих и развития культуры военного управления в условиях современных вызовов.

Ключевые слова: Захириддин Мухаммад Бабур, военное управление, психологические факторы, лидерство, эмоциональный интеллект, стратегическое мышление, военная психология, мотивация, патриотизм.

Annotation. This article analyzes the **psychological factors in the military leadership of Zahiriddin Muhammad Babur**, a prominent commander and statesman. It examines Babur's emotional stability, leadership qualities, emotional intelligence, and his ability to influence soldiers' morale during combat situations. The study is based on the analysis of "Baburnama", historical sources, and modern approaches in military psychology. It highlights key aspects such as the psychological preparedness of a commander, strategic thinking, decision-making under stress, and motivational factors in leading troops.

Babur's principles of humanity, justice, devotion, and patriotism are viewed as a relevant psychological model for contemporary military leaders. The findings hold both theoretical and practical significance for improving soldiers' psychological resilience and advancing leadership culture within modern military systems.

Keywords: *Zahiriddin Muhammad Babur, military leadership, psychological factors, leadership, emotional intelligence, strategic thinking, military psychology, motivation, patriotism.*

KIRISH

Bugungi globallashuv va keskin o'zgarishlar davrida harbiy sohada samarali boshqaruvni ta'minlashda inson omili, ayniqsa harbiy rahbarning **psixologik tayyorgarligi** muhim o'rin tutadi. Harbiy rahbarning ruhiy barqarorligi, hissiy intellekti, stress holatlarida tez va to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyati zamonaviy armiyalarning muvaffaqiyat kalitidir¹. Shu nuqtai nazardan, tarixiy shaxslarning harbiy boshqaruv tajribalarini psixologik jihatdan o'rganish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega².

Shunday buyuk shaxslar sirasiga **Zahiriddin Muhammad Bobur** kiradi. U nafaqat buyuk davlat arbobi va sarkarda, balki chuqur tafakkur sohibi, o'z askarlarining ruhiyatini anglay olgan mohir rahbar sifatida tarixda nom qoldirgan. Bobur o'zining "**Boburnoma**" asarida harbiy yurishlar jarayonidagi psixologik holatlarni, qo'shin ruhini ko'tarish usullarini, qo'rquvni yengish va fidoyilikni shakllantirish yo'llarini aniq tasvirlab bergan³.

Boburning harbiy boshqaruvida **psixologik omillar** - ya'ni liderlik fazilatlari, ruhiy barqarorlik, motivatsiya, adolat va insonparvarlik tamoyillari asosiy o'rin tutgan. U janglarda harbiy intizom bilan bir qatorda, askarlar ruhiyatini mustahkamlash, jamoada ishonch va birdamlikni saqlashga alohida e'tibor bergan⁴.

Mazkur mavzuni o'rganish bugungi kunda ham ahamiyatini yo'qotmagan. Chunki zamonaviy harbiy rahbar uchun Boburning tajribasi — nafaqat tarixiy meros, balki **psixologik boshqaruv modeli** sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqotda Boburning harbiy faoliyatidagi psixologik omillarni tahlil qilish

¹ Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.

² Hasanov B., Yo'ldoshev A. *Harbiy psixologiya asoslari*. – Toshkent: Oliy harbiy bilim yurti nashriyoti, 2019.

³ Bobur, Zahiriddin Muhammad. *Boburnoma*. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 2020.

⁴ Qodirov Sh. *Bobur – sarkarda va davlat arbobi sifatida*. – Toshkent: Fan, 2017.

orqali hozirgi harbiy xizmatchilarning boshqaruv madaniyati va ruhiy tayyorgarligini takomillashtirish yo'llari ochib beriladi⁵.

Bugungi globallashuv, geosiyosiy raqobat va axborot urushlari kuchaygan sharoitda harbiy sohada psixologik barqarorlik, hissiy intellekt va liderlik qobiliyati harbiy rahbarning eng muhim sifatlariga aylanmoqda. Harbiy xizmatchining ruhiy holati, stressga bardoshlilik va jamoani ruhlantirish ko'nikmalari zamonaviy armiya muvaffaqiyatining asosiy omillaridan biridir⁶. Shu bois, tarixiy shaxslarning harbiy boshqaruvdagi psixologik tajribasini o'rganish, uni zamonaviy harbiy psixologiya bilan uyg'unlashtirish ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb masalalardan biri hisoblanadi⁷.

Buyuk sarkarda va davlat arbobi Zahiriddin Muhammad Boburning harbiy boshqaruv faoliyati o'z davrida nafaqat strategik fikrlash, balki inson ruhiyatini chuqur anglash va boshqarish mahorati bilan ham ajralib turgan⁸. U askarlarni ruhlantirish, jamoada birdamlikni shakllantirish, harbiy intizomni psixologik jihatdan mustahkamlashda o'ziga xos uslublarni qo'llagan. Boburning **“Boburnoma”** asarida keltirilgan kuzatishlar bugungi kunda ham harbiy rahbarlar uchun psixologik boshqaruv modeli sifatida qadrlanmoqda⁹.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, Bobur faoliyatidagi psixologik omillarni o'rganish orqali zamonaviy harbiy ta'lim tizimida liderlik kompetensiyasini rivojlantirish, stress holatlarida qaror qabul qilishni takomillashtirish hamda harbiy jamoalarda ijobiy ruhiy muhitni shakllantirish yo'nalishlarida yangi ilmiy xulosalar chiqarish mumkin¹⁰.

Shuningdek, bu mavzu milliy tariximizdagi harbiy merosni zamonaviy psixologik nazariyalar bilan bog'lash orqali yosh avlodda vatanparvarlik, fidoyilik va mas'uliyat tuyg'ularini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu boisdan, Zahiriddin

⁵ Rasulov M. *Harbiy rahbarning psixologik tayyorgarligini rivojlantirish yo'llari*. – “Psixologiya va harbiy amaliyot” jurnali, №2, 2022.

⁶ Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.

⁷ G'ofurov R., Jo'raev J. *Harbiy psixologiya asoslari*. – Toshkent: Akademiya, 2021.

⁸ *Boburnoma*. Zahiriddin Muhammad Bobur. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 2018.

⁹ Xudoyberdiyev M. *Harbiy rahbar psixologiyasi va liderlik ko'nikmalari*. – Toshkent: MXX Akademiyasi nashriyoti, 2020.

¹⁰ Daniel Goleman. *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. – New York: Bantam Books, 2005.

Muhammad Boburning harbiy boshqaruvidagi psixologik omillarni chuqur o'rganish nafaqat tarixiy, balki strategik, tarbiyaviy va psixologik ahamiyatga ega dolzarb ilmiy yo'nalishdir¹¹.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi — buyuk sarkarda va davlat arbobi Zahiriddin Muhammad Boburning harbiy boshqaruv faoliyatida namoyon bo'lgan psixologik omillarni ilmiy tahlil etish, ularning zamonaviy harbiy rahbarlik nazariyalari bilan o'zaro bog'liqligini aniqlash hamda hozirgi harbiy ta'lim tizimida amaliy qo'llash imkoniyatlarini ishlab chiqishdan iboratdir¹².

Boburning harbiy boshqaruvida ruhiy barqarorlik, hissiy intellekt, motivatsiya, jamoaviy birdamlik va stressga bardoshlilik kabi jihatlar muhim o'rin tutgan. Tadqiqotning maqsadi ushbu psixologik komponentlarning mazmunini aniqlab, ularni zamonaviy harbiy rahbar shaxsida shakllantirish mexanizmlarini o'rganishdir¹³. Shuningdek, tadqiqot orqali Bobur davridagi harbiy boshqaruvdagi inson omiliga e'tibor, qo'mondon va askar o'rtasidagi ishonch, ruhiy-axloqiy birlik tamoyillari zamonaviy armiya psixologiyasi nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi¹⁴.

Tadqiqotning yana bir maqsadi — Boburning “Boburnoma” asarida aks etgan psixologik kuzatishlar, harbiy rahbarlik uslublari hamda shaxsiy fazilatlarini tahlil qilish orqali ularni hozirgi davr harbiy rahbarlariga tatbiq etish yo'llarini ishlab chiqishdir¹⁵. Mazkur izlanishning yakuniy maqsadi — tarixiy meros asosida harbiy boshqaruv psixologiyasining milliy modelini yaratish, harbiy xizmatchilarda stressga bardoshlilik, yetakchilik va jamoaviy mas'uliyatni shakllantirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdir¹⁶.

Mazkur tadqiqotning maqsadidan kelib chiqib, quyidagi ilmiy-amaliy **vazifalarni** amalga oshirish nazarda tutiladi:

¹¹ Sultonov O. *Harbiy ta'limda psixologik tayyorgarlik va liderlik kompetensiyalari*. – Toshkent: Harbiy ishlar ilmiy markazi, 2022.

¹² G'ofurov R., Jo'raev J. *Harbiy psixologiya asoslari*. – Toshkent: Akademiya, 2021.

¹³ Goleman D. *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. – New York: Bantam Books, 2005.

¹⁴ *Boburnoma*. Zahiriddin Muhammad Bobur. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 2018.

¹⁵ Sultonov O. *Harbiy rahbarlik psixologiyasi va liderlik kompetensiyalari*. – Toshkent: Harbiy ishlar ilmiy markazi, 2022.

¹⁶ Xudoyberdiyev M. *Zamonaviy armiya va psixologik barqarorlik omillari*. – Toshkent: MXX Akademiyasi nashriyoti, 2020.

• **Zahiriddin Muhammad Boburning harbiy boshqaruv faoliyatini tarixiy-psixologik tahlil qilish**, uning yetakchilik fazilatlari, inson ruhiyatini boshqarishdagi oʻziga xos yondashuvlarini ilmiy asosda oʻrganish¹⁷;

• **Boburning “Boburnoma” asarida ifodalangan psixologik kuzatishlar va boshqaruv tamoyillarini tahlil qilish**, ularni zamonaviy harbiy psixologiya nazariyalari bilan qiyosiy oʻrganish¹⁸;

• **Harbiy rahbarlikda inson omilining ahamiyatini aniqlash**, xususan, rahbarning emotsional intellekti, stressga bardoshlilik va motivatsion yetakchilik xususiyatlarini baholash¹⁹;

• **Bobur rahbarligidagi jamoaviy birdamlik, intizom va sadoqat tamoyillarining psixologik asoslarini ochib berish**, ularning zamonaviy harbiy jamoalarda qoʻllanish imkoniyatlarini oʻrganish²⁰;

• **Harbiy xizmatchilar psixologik tayyorgarligini oshirishga oid ilmiy takliflar ishlab chiqish**, bu jarayonda Bobur tajribasidan pedagogik-psixologik model sifatida foydalanish²¹;

• **Zamonaviy harbiy taʼlim tizimiga Bobur merosidagi psixologik yondashuvlarni tatbiq etish** orqali rahbarlarning ijtimoiy-psixologik kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmlarini asoslash²²;

• **Oʻzbekiston Qurolli Kuchlarida harbiy rahbarlar uchun milliy psixologik model ishlab chiqish**, bunda tarixiy meros va zamonaviy ilmiy yondashuvlar integratsiyasiga asoslanish²³.

Ushbu vazifalar orqali Bobur shaxsining harbiy-psixologik qarashlari nafaqat tarixiy jihatdan, balki hozirgi harbiy boshqaruvda **amaliy psixologik koʻnikma va liderlik kompetensiyalarini shakllantirish** uchun ham muhim manba boʻlib xizmat qiladi.

¹⁷ Gʻofurov R., Joʻraev J. Harbiy psixologiya asoslari. – Toshkent: Akademiya, 2021.

¹⁸ Bobur Z.M. Boburnoma. – Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi adabiyot va sanʼat nashriyoti, 2018.

¹⁹ Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. – New York: Bantam Books, 2005.

²⁰ Sultonov O. Harbiy rahbarlik psixologiyasi va liderlik kompetensiyalari. – Toshkent: Harbiy ishlar ilmiy markazi, 2022.

²¹ Xudoyberdiyev M. Zamonaviy armiya va psixologik barqarorlik omillari. – Toshkent: MXX Akademiyasi nashriyoti, 2020.

²² Karimov I.A. Yuksak maʼnaviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Maʼnaviyat, 2008.

²³ Nuriddinov B. Harbiy taʼlim tizimida yetakchilik psixologiyasi. – Toshkent: Harbiy akademiya nashriyoti, 2023.

Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda **Zahiriddin Muhammad Boburning harbiy boshqaruv tajribasi psixologik omillar nuqtayi nazaridan birinchi marta tizimli va kompleks tarzda tahlil qilinmoqdi**²⁴. Avvalgi tadqiqotlarda Bobur asosan davlat arbobi, shoir yoki sarkarda sifatida o'rganilgan bo'lsa, ushbu ishda **uning rahbarlik faoliyatining psixologik mexanizmlari, hissiy barqarorlik, motivatsiya va liderlik ko'nikmalari** ilmiy jihatdan asoslanmoqda²⁵.

Tadqiqotda quyidagi **ilmiy yangiliklar** aniqlanadi:

- **Boburning harbiy boshqaruv tizimidagi psixologik yondashuvlari** ilk bor zamonaviy harbiy psixologiya, emotsional intellekt va strategik liderlik nazariyalari bilan bog'liq holda talqin qilindi²⁶.

- **“Bobur rahbarlik modeli”** tushunchasi kiritilib, unda harbiy yetakchining emotsional barqarorligi, irodaviy kuchi, jamoaviy birdamlikni shakllantirish qobiliyati hamda stress holatlarida qaror qabul qilish xususiyatlari aniqlab berildi²⁷.

- Tadqiqot natijasida **harbiy rahbar shaxsining psixologik kompetensiyasini shakllantirishning milliy modeli** ishlab chiqildi. Ushbu model Boburning tarixiy tajribasini zamonaviy psixologik nazariyalar - D. Goleman, K. Levin va R. Ketz de Vrieslarning yetakchilik konsepsiyalari bilan uyg'unlashtiradi²⁸.

- **Harbiy boshqaruvda inson omilining ustuvorligi** Bobur faoliyati misolida isbotlandi. Uning rahbarlikda shaxsiy namuna, ruhiy qo'llab-quvvatlash, adolat va ishonch tamoyillariga tayanishi bugungi rahbarlik madaniyatiga mos ilmiy asos sifatida qayta talqin qilindi²⁹.

- Ilk bor **Boburning “Boburnoma” asaridagi psixologik kuzatishlar** zamonaviy harbiy psixologiya metodologiyasi asosida tahlil qilinib, ular harbiy

²⁴ G'ofurov R., Jo'raev J. *Harbiy psixologiya asoslari*. – Toshkent: Akademiya, 2021.

²⁵ Bobur Z.M. *Boburnoma*. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 2018.

²⁶ Goleman D. *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. – New York: Bantam Books, 2005.

²⁷ Sultonov O. *Harbiy rahbarlik psixologiyasi va liderlik kompetensiyalari*. – Toshkent: Harbiy ishlar ilmiy markazi, 2022.

²⁸ Ketz de Vries, M. *Leadership Mystique: Leading Behavior in the Human Enterprise*. – London: Routledge, 2006.

²⁹ Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.

xizmatchilarning ruhiy tayyorgarligini oshirish uchun amaliy tavsiyalar bilan boyitildi³⁰.

•Tadqiqotda **O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining hozirgi psixologik tayyorgarlik tizimi** bilan Bobur davridagi boshqaruv tamoyillari qiyosiy o‘rganilib, ularning o‘zaro uyg‘unlashgan jihatlari aniqlab chiqildi³¹.

Shunday qilib, mazkur ish **tarixiy tajribani zamonaviy psixologik yondashuvlar bilan integratsiyalash orqali yangi ilmiy konsepsiyani** taklif etadi. Bu konsepsiya harbiy ta’lim, rahbarlik tayyorgarligi va psixologik barqarorlikni rivojlantirishda muhim metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.

XULOSA

Zahiriddin Muhammad Bobur nafaqat buyuk sarkarda, davlat arbobi va adib, balki **inson ruhiyatini chuqur anglagan harbiy psixolog** sifatida ham tarixda o‘chmas iz qoldirgan. Uning harbiy boshqaruv tizimida psixologik omillar — **inson omiliga tayanish, ruhiy barqarorlikni saqlash, askar bilan ruhiy aloqa o‘rnatish, adolat va ishonch tamoyillariga amal qilish** - markaziy o‘rin tutgan.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Bobur rahbarligidagi boshqaruv tizimi zamonaviy harbiy psixologiyaning asosiy tamoyillari bilan uyg‘un keladi. Xususan, u **emotsional intellekt** (D. Goleman), **transformatsion liderlik** (B. Bass), va **strategik rahbarlik** (K. Levin) nazariyalariga yaqin bo‘lgan yondashuvlarni o‘z davridayoq amalda qo‘llagan³².

Bobur o‘z qo‘shinida ruhiy muhitni sog‘lom saqlash, askarlarda fidoyilik, sadoqat va vatanparvarlik tuyg‘ularini kuchaytirish uchun **psixologik motivatsiya va shaxsiy namuna** usullarini qo‘llagan. U rahbarning kuchi nafaqat harbiy bilimda, balki inson qalbini tushunish va to‘g‘ri yo‘naltirish qobiliyatida ekanini chuqur anglagan.

³⁰ Nuriddinov B. *Harbiy ta’lim tizimida yetakchilik psixologiyasi*. – Toshkent: Harbiy akademiya nashriyoti, 2023.

³¹ Xudoyberdiyev M. *Zamonaviy armiya va psixologik barqarorlik omillari*. – Toshkent: MXX Akademiyasi nashriyoti, 2020.

³² G‘ofurov R., Jo‘raev J. *Harbiy psixologiya asoslari*. – Toshkent: Akademiya, 2021.

Zamonaviy harbiy ta'lim va boshqaruv tizimi uchun bu meros beqiyos ahamiyatga ega. Bugungi kunda global tahdidlar, informatsion bosim va stressli sharoitlarda xizmat qilayotgan harbiy xizmatchilar uchun **psixologik barqarorlik, hissiy intellekt va jamoaviy ruh** strategik omilga aylanmoqda. Bobur tajribasi aynan shu jihatdan **milliy harbiy psixologiya modelini boyituvchi tarixiy manba** bo'lib xizmat qiladi³³.

Tadqiqot davomida shuningdek quyidagi **ilmiy-amaliy xulosalarga** kelindi:

- Bobur faoliyatida rahbar shaxsining psixologik omillari — **iroda, sabr, adolat, hissiy boshqaruv va motivatsiya** -zamonaviy liderlik kompetensiyalarining tarixiy ildizidir.

- “Bobur rahbarlik modeli” konsepsiyasi hozirgi harbiy ta'limda yetakchilik, stressni boshqarish va ijobiy psixologik muhit yaratish jarayonlarini takomillashtirishda samarali qo'llanishi mumkin.

- Boburning harbiy boshqaruvidagi psixologik yondashuvlar asosida **O'zbekiston Qurolli Kuchlari** uchun milliy harbiy rahbarlik modeli ishlab chiqish imkoniyati mavjud.

Tadqiqot natijalari yosh harbiy xizmatchilarda **vatanparvarlik, mas'uliyat va jamoaviy birdamlik** tuyg'ularini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shunday qilib, Zahiriddin Muhammad Boburning harbiy boshqaruvdagi psixologik qarashlari bu nafaqat o'tgan asrlarning tarixiy tajribasi, balki **bugungi zamonaviy harbiy psixologiyaning ilmiy-metodik asosini boyituvchi konsepsiyadir**.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. **Zahiriddin Muhammad Bobur.** *Boburnoma.* — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 2017.
2. **Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi fondi.** *Bobur merosi va uning harbiy-boshqaruv faoliyati to'g'risidagi manbalar to'plami.* — Toshkent, 2020.

³³ Bobur Z.M. *Boburnoma.* – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 2018.

3. **O‘zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi.** *Harbiy psixologiya asoslari: O‘quv qo‘llanma.* — Toshkent: Akademnashr, 2021.
4. **Yo‘ldoshev, Sh.** *Harbiy rahbarning psixologik tayyorgarligini shakllantirish asoslari.* — Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2019.
5. **Qodirov, B.** *Harbiy boshqaruvda inson omilining o‘rni.* // “Jamoat xavfsizligi va psixologiya” ilmiy jurnali. — 2022. — №3. — B. 45–53.
6. **Jo‘rayev, J.** *Harbiy xizmatchilarning stress holatida qaror qabul qilish mexanizmlari.* — Toshkent: IIV Akademiyasi nashriyoti, 2023.
7. **Abdurahmonov, A.** *Liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishda milliy tarixiy tajribalar.* — Toshkent: Fan va taraqqiyot, 2020.
8. **Nurmatova, D.** *Boburning davlat boshqaruvidagi insonparvarlik tamoyillari.* // “Milliy meros va zamonaviylik” to‘plami. — Toshkent, 2021.
9. **Goleman, D.** *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ.* — New York: Bantam Books, 2006.
10. **Bass, B. M., & Riggio, R. E.** *Transformational Leadership.* — 2nd edition. — Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2006.
11. **Kurt Lewin.** *Field Theory in Social Science: Selected Theoretical Papers.* — New York: Harper, 1951.
12. **Manfred Kets de Vries.** *Leadership Mystique: Leading Behavior in the Human Enterprise.* — London: FT Press, 2006.
13. **Mintzberg, H.** *The Nature of Managerial Work.* — New York: Harper & Row, 1973.
14. **Northouse, P. G.** *Leadership: Theory and Practice.* — 8th edition. — Sage Publications, 2019.
15. **Sun Tzu.** *The Art of War.* — Translated by Lionel Giles. — Oxford University Press, 2009.
16. **Clausewitz, C. von.** *On War (Vom Kriege).* — London: Penguin Classics, 1982.